

У пошуках «предикативних центрів»: інфраструктура проповідування

ОЛЕКСІЙ БРАСЛАВЕЦЬ

8 ТРАВНЯ 2019

Латинське слово «praedicare», яке буквально й означає «проголошувати, проповідувати», змушує пригадати основи мовознавства – а саме поняття «предикативний центр». Так іменують граматичну й синтаксичну основу речення. Предикативний центр складається з підмета й присудка, які означають суб'єкта дії (підмет) та дію чи стан суб'єкта (присудок); між ними є внутрішній структурний зв'язок, який називається координацією. Якщо ж граматичної основи бракує, то висловлювання перетворюється на набір слів, зв'язок між якими може утворитися лише завдяки сліпому випадку чи чуду.

Фото: Roma Opera Omnia

Грамаіічні поняття неначе пропонують нам спитати: якщо без предикативного центру не може існувати елементарне речення, то чи не так діється в усій справі проповідування? Іншими словами, чи проповідування – це структурована, цілеспрямована й координована діяльність, яка потребує найрізноманітнішої підготовки, зокрема й інфраструктурної, чи випадковий набір слів, об'єднаних лише тим, що їх випускає в публічний обіг один оратор?

Про цілеспрямованість

Кожен «предикативний центр» спрямований на досягнення певної мети. Тому насамперед потрібно зауважити, що проповідь у сенсі *praedicatio* – це далеко не тільки те, що виголошують на Месах (зрештою, для літургійних проповідей латина має іншу назву – «*homilia*» або «*sermo*», що буквально значить «промова»). Найлаконічніше визначення завдань проповідницького служіння (*munus praedicationis*) знаходимо в Кодексі канонічного права: «проголошення всім Євангелія Божого» (кан. 762), «повний і правдивий виклад таємниці Христової» (кан. 760) та

«проголошення християнського віровчення» (кан. 761). Уся книга III Кодексу, яка має назву «Вчительське служіння Церкви», присвячена завданням, методам і формам цього служіння. І проповідь-гомлія – це лише одна з можливих форм проповіді-предикації.

З часів Контрреформації в церковній практиці застосовують цікаве та промовисте поняття «propaganda fide» – «поширення віри». Ужите в XVII столітті слово «пропаганда» мало на увазі у буквальному сенсі розширення, розведення, розсіювання віри – те, що роблять селяни, сіючи зерно на зораному полі. Відтінок маніпуляції суспільної думкою, яким термін «пропаганда» обтяжений нині, нав'язали тоталітарні режими вже в XX столітті; він не має нічого спільного з тим, про що йшлося кілька віків тому Святому Престолу. Католики й некатолики, отже, можуть вживати те саме слово «пропаганда», але мати на увазі протилежні речі. Тому варто пам'ятати: *propaganda fide* – це не вплив на суспільну думку, не маніпулятивний інструмент, не зброя класової боротьби й не засіб для досягнення певних групових інтересів. Propaganda fide – це поширення віри та «проголошення всім Євангелія Божого», а не захист позицій, не сторона у змаганні цінностей і тим більше не спосіб досягти політичних цілей чи стати лідером громадської думки.

Про структуру

1622 року Святий Престол утворив спеціальний інститут, покликаний опікуватися питаннями поширення віри, – Святу конгрегацію пропаганди віри (*Sacra Congregatio de Propaganda Fide*), яка 1988 року стала Конгрегацією євангелізації народів (*Congregatio pro Gentium Evangelizatione*). Досвід діяльності Святої конгрегації пропаганди віри пропонує кілька важливих уроків, які варто врахувати, організовуючи справу проповідування на рівні партикулярних Церков.

По-перше, конгрегація діяла за дорученням Понтифіка – точніше, Понтифік утворив конгрегацію для того, аби вона від його імені опікувалася сферою *munus praedicationis* серед народів. Тобто на помісному рівні варто створити чинний інституційний аналог саме для цієї справи – поширення віри серед люду. По-друге, до підготовки персоналу конгрегація підходила серйозно: 1627 року в Римі з цією метою був заснований особливий Папський Урбаніанський коледж (з 1962 – університет). Логічно, що на помісному рівні так само необхідний щонайменше міждієцезіальний (або під егідою митрополита – відповідно, зі статусом митрополичого) церковний навчальний заклад, який опікувався б суто питаннями поширення віри. По-третє, у сучасних умовах конгрегація використовує найрізноманітніші інструменти, аби виконувати доручену їй місію, – від книговидання, радіо чи телебачення до

соціальних мереж. З католицького погляду кожен засіб суспільної комунікації – традиційний чи сучасний, друкований чи електронний, будь-який – це потенційний канал проповідування та евангелізації. І, по-четверте, від самого початку й досі конгрегація пропаганди має окремий, призначений суто на організацію поширення віри щорічний бюджет. А проповідники й місіонери не можуть нехтувати тим, що – о, ця сувора й невидовищна проза життя – бюджети не просто є: їх іще й планують, затверджують, виконують, а про виконання звітують.

Усі ці складники мусять – формально чи принаймні неформально – належати до структури «предикативних центрів», координувати з ними всю свою діяльність і вміти працювати цілеспрямовано, системно й регулярно.

Про системність

Системність – це одна з опор проповідування, що визначає як його зміст, так і методи донесення цього змісту. Тут визначальні два документи, які разом дозволяють усвідомити сенс проповідування як єдність його змісту й форми.

Дефінітивно про зміст проповідування згадує Кодекс канонічного права: «Насамперед потрібно викладати вірним Христу те, у що вони мають вірити і що мають вчиняти на славу Божу й заради спасіння людей. Також треба викладати вірним учення про гідність і свободу людської особистості, про єдність і сталість сім'ї та обов'язків у ній, про зобов'язання, покладені на людей, об'єднаних у суспільстві, та про встановлений Богом порядок облаштування дочасних справ» (кан. 768). Детально ж цей зміст описаний і викладений у Катехизмі Католицької Церкви. Саме тут можна побачити, які теми та в яких богословських і філософських аспектах найважливіші з погляду Церкви.

Звертаючись до форм і методів проповідування, треба врахувати, що «християнське віровчення потрібно викладати відповідно до рівня слухачів і згідно з потребами нинішніх часів» (кан. 769). Тобто тим, хто береться за справу проповідування, мало знатися на змісті того, про що вони говоритимуть, – треба ще й усвідомлювати, як саме треба говорити про ці найважливіші речі, і вміти це робити. Так, пошуки знань про католицькі методикки можуть виявитися непростю справою, проте не варто вважати, що площина методик і дидактик проповідування порожня й темрява вкриває цю безодню. Ще 1997 року Конгрегація у справах духовенства випустила посібник під назвою «Загальний катехитичний довідник». Назва неначе обмежує застосування документа сферою катехизи, однак він придатний не тільки там. Цей довідник по праву можна вважати збіркою вказівок щодо католицького підходу до педагогіки,

дидактики й методик формації у вірі дітей, молоді й дорослих. Його катехитичні вказівки можна (а в сучасних умовах інфантилізації парафіяльних середовищ і вірних ще й варто) використовувати у справі євангелізації, а насамперед нової євангелізації – звісно, з відповідними уточненнями, над якими могли б попрацювати бодай місцеві церковні навчальні заклади, наприклад, три інститути релігійних наук – у Києві, Городку та Львові. Адаптація католицьких методик проповідування до місцевих умов стала б першим кроком до координації дій різних церковних інституцій, тобто до творення «предикативних центрів».

Про регулярність

Нарешті, ще один аспект, на який треба зважати, – це відомий із давніх-давен педагогічний принцип регулярності. Він актуальний і в сфері проповідування. Жоден метод не матиме вкоріненого результату, якщо не працювати з вихованцем регулярно, тобто з певною розміреною частотністю. Коли інструменти застосовувати разово, спорадично та спонтанно, то ефект, навіть якщо його вдасться досягти, однозначно буде скороминущий.

Сталість, укоріненість і тривалість – це наслідки регулярності. Не достатньо раз на рік проходити вулицями міста з гучними гаслами та яскравими плакатами – звісно, такі події видовищні, але це аж ніяк не регулярні заходи формації та проповідування. Тобто маніфестаційні форми й методи – саме через свою нерегулярну природу – не можуть бути стандартним, еталонним способом плекання у вірі. Тому принцип регулярності має стати одним із центрів розбудови сфери проповідування. Почати ж запроваджувати його можу порадити з однієї простої, але важливої дії: кожен, хто залучений у справу проповідування-*praedicatio*, має регулярно читати й вивчати «Загальний катехитичний довідник» – і не замість, а на додаток до своїх регулярних справ. А якщо ще й влаштувати за сприяння церковних навчальних закладів регулярні конференції й обмінюватися досвідом застосування довідника у практиці проповідування, то сподівання на позитивний ефект буде значно обґрунтованіше.